

УДК 378.011.3-057.175(092)

А.Г.Філінюк

Невтомний подвижник історичної науки та корифей історичного краєзнавства на Поділлі й в Україні

У статті зроблено спробу розкрити життєвий шлях і багатогранну трудову діяльність доктора історичних наук, професора, академіка Української академії історичних наук, члена-кореспондента Міжнародної слов'янської академії наук, беззмінного керівника Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка Лева Васильовича Баженова і його вагомий особистий внесок у підготовку та виховання фахівців вищої кваліфікації, дослідження великої і регіональної історії України та розгортання історичного краєзнавства в межах Хмельницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України.

Ключові слова: Лев Баженов, викладач, професор, історик-славіст, учений, дослідник-регіоналіст, організатор, керівник, подвижник, корифей, історичне краєзнавство.

Ось уже понад 50 років історія колективу історичного факультету і всього колективу Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту, а нині – національного університету імені Івана Огієнка органічно пов'язана з ім'ям Лева Васильовича Баженова.

Л.В.Баженов по праву належить до плеяди сучасних найбільш колоритних професійних дослідників і краєзнавців міста Кам'янець-Подільського, Хмельниччини та всієї України [32, с. 370]. Яскравим свідченням цього – його наукові ступені та вчені звання, а головне науковий доробок, котрий налічує близько 600 наукових і навчально-методичних праць. Він – доктор історичних наук (1996 р.), професор (1997 р.), багатолітній декан історичного факультету (1974–1993 рр.), відомий учений, талановитий фахівець нової і новітньої історії та історіографії історії України, знаний історик-славіст [3, с. 76; 4, с. 45], надзвичайно плодотивний дослідник-регіоналіст, невтомний подвижник історичного краєзнавства, історичної географії та бібліографії, визнаний академік УАІН (з 1999 р.), засновник (1995 р.) і керівник наукової школи “Історичне краєзнавство та регіональні проблеми історії Правобережної України кінця XVIII – початку XXI ст.” [23, с. 27], фундатор і незмінний (з 1995 р.) керівник Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, член правління Національної спілки краєзнавців України (з 2008 р.) та голова Хмельницької обласної організації НСКУ (з 2008 р.) [2, с. 81].

Першого січня 2016 р. виповнюється 70-річчя від дня народження відомого в Україні і за кордоном історика-славіста, невтомного подвижника вітчизняної історичної науки та корифея історичного краєзнавства на Поділлі та в Україні доктора історичних наук, професора, академіка Української академії історичних наук і члена-кореспондента Міжнародної слов'янської академії наук Лева Васильовича Баженова. Про нього написано чимало наукових розвідок, в яких висвітлено чимало аспектів про його життєдіяльність і внесок у розвиток вищої історичної освіти України, прирощення наукових знань у галузі славістики, історії України, історичного краєзнавства і регіонознавства та вітчизняної історіографії, а також розбудову краєзнавчого руху на Хмельниччині, Поділлі й Україні.

З огляду на це та з урахуванням наближення ювілею, в цій статті ставимо за мету охарактеризувати найбільш важливі віхи його долі і його глибокого сліду у поступі одного з найстаріших вітчизняних університетів, історичної науки, історичного краєзнавства.

Лев Баженов – корінний крайнин. Народився 1 січня 1946 р. в м. Старокостянтинів у інтелектуальній родині педагога і письменника й вихований на прикладі величезної працездатності і таланту батька та любові й інтелекту матері. Дитячі роки провів у с. Новоселиця Старокостянтинівського району Хмельницької області. З переїздом разом із батьками до обласного центру він закінчив Хмельницький кооперативний технікум і вечірню школу №3. Навчаючись у 1964–1968 рр. на історичному факультеті Кам'янець-Поділь-

ського педагогічного інституту, допитливий студент захопився вивченням як великої, так і малої історії України. Вже на другому курсі здійснив першу публікацію, визначивши тим самим на все життя свої наукові інтереси. Власне, саме з другого курсу він очолював студентське наукове товариство вишу. У студентські роки побачили світ чимало його розвідок у місцевій газеті. Захоплення минулим дивовижним чином переросло в справу всього життя й цілком закономірно трансформувалось у цілеспрямовану, систематичну професійну діяльність на ниві дослідження вітчизняного минулого національного та регіонального масштабів, яка продовжується ось уже впродовж п'ятдесяти років. Зокрема, виконана під керівництвом професора Л.Коваленка і блискуче захищена дипломна робота “Польське повстання 1830–1831 рр. на Поділлі” [1, арк. 14] стала основою написання кандидатської дисертації на тему “Повстання 1830–1831 рр. на Правобережній Україні” [6], успішно захищеної в спеціалізованій вченій раді Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка у 1974 р.

Весь трудовий шлях Л.Баженова, за винятком року роботи на посаді вчителя історії і географії середньої школи с.Грушка Володарсько-Волинського району Житомирської області [23, с. 30], проходить у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка. Тут, у рідному колективі, педагог пройшов від асистента кафедри загальної історії (1969 р.) до доктора історичних наук (1996 р.), професора кафедри всевітньої історії (1997 р.), багатолітнього декана історичного факультету (1974–1993 рр.) [29, с. 12]. Довідчений професор і блискучий лектор органічно долучився до підготовки щонайменше 5 тисяч фахівців-істориків. Автор цих рядків належить до студентів, які під діапазоном його знань та інтелігентності штудіювали історію стародавнього світу й робили перші кроки в опануванні професією вчителя історії та суспільствознавства. З перспективи понад сорока років пам'ятаються захоплення та інтерес, з якими ми сприймали кожну лекцію тоді кандидата історичних наук, старшого викладача, а невдовзі й декана. Кожного з нас вражали глибина знань, вміння на яскравих фактах доступно та переконливо доносити до майбутніх фахівців ключові аспекти давньої історії. З його допомогою студенти жваво обговорювали на зразково проведених семінарських заняттях витоки людської цивілізації, формували свої знання й виробляли навички та вміння опиратися в обговоренні питань на об'єктивні знання, почерпнуті з наукової літератури, історичних джерел і документів. Згодом, вже працюючи викладачем і навіть професором, постійно ловлю себе на тому, що продовжую вчитися у видатного історика-ерудита Лева Васильовича вести пошук історичної правди, правильно працювати з різними точками зору і гіпотезами, організовувати наукові дискусії тощо.

Л.Баженов протягом двох каденцій був головою спеціалізованої вченої ради за спеціальністю “Історія України” (2009–2012 рр.) й тим самим особисто долучився до захисту кількох десятків кандидатських дисертацій. Професор став фундатором і незмінним (з 1995 р.) керівником Центру дослідження історії

Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-подільському національному університеті імені Івана Огієнка й виступив невтомним організатором розгортання системного вивчення минулого нашого краю; як засновник і керівник наукової школи – до підготовки майже півтора десятка кандидатів історичних наук. Чимало зусиль Лев Баженов докладає до розвитку історичного краєзнавства на Поділлі і в Україні загалом як член правління Національної спілки краєзнавців України та голова Хмельницької обласної організації НСКУ. Завдяки багатогранній плідній науково-педагогічній і дослідницькій діяльності професор отримав високе визнання як академік Української академії історичних наук, члена-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук, заслужений працівник освіти України, відмінник освіти України, лауреат багатьох всеукраїнських і регіональних премій й відзнак [2, с. 81].

Як професійний талановитий історик і невтомний подвижник краєзнавчого руху на Поділлі і в усій Україні Л.Баженов поза всяким сумнівом належить до сучасного світу, а його численні праці з особливим відчуттям минулого відповідають на тривоги, які переживають наші сучасники. Все своє наукове життя академік не замикається у власних цінностях, а прагне пізнати багатогранність минулого, зрозуміти те, що виходило за рамки культури кінця 60-х рр. ХХ – початку ХХІ ст., його часу і його середовища. Все життя і всі праці вченого пронизані ідеями людини, малої і великої історії України.

Велич людини полягає в її здатності до дії та правильного застосування сил задля того, що потрібно зробити. Самий найкращий спосіб змінити життя – це щоденно змінювати думки, відчуття, слова і поступки. Щоденна праця над собою приносить свої плоди, дає свої результати. І це дійсно так, адже визначення цілей, завдань і способів їх досягнення завжди допомагає вести цікаве, корисне та плідне наукове життя. Кожне, навіть зовні незначне зусилля в цій сфері може наблизити до завершення більш масштабного почину. Іншими словами, маленькі спроби приводять до великих досягнень. У випадку з Левом Васильовичем якраз так і складалося в житті. Бо його органічною рисою є здатність і вміння робити вибір, складати план і цілеспрямовано працювати задля їх виконання.

Перу вченого належить близько 500 праць [32, с. 372]. Особливе місце серед них по праву належать двом монографіям: “Поділля в працях дослідників і краєзнавців ХІХ – ХХ ст.: Історіографія. Бібліографія. Матеріали” [16], видана в 1993 р. та “Історичне краєзнавство Правобережної України ХІХ – на початку ХХ століть”, котра побачила світ у Хмельницькому видавництві “Доля” у 1995 р. [12]. Саме вони виступили основою захищеної 27 вересня 1996 р. в Інституті історії України НАН України докторської дисертації на тему “Становлення і розвитку історичного краєзнавства Правобережної України (кінець ХVІІІ – перші десятиріччя ХХ століття)”. В першій із них автор вперше у вітчизняній історіографії зробив систематизований аналіз наукової спадщини про Поділля через призму зазначення внеску, основних біографічних відомостей 745 дослідників і краєзнавців ХІХ – ХХ ст., в тому числі 47 академіків, 28 членів-

кореспондентів різних академій, 152 докторів і 167 кандидатів наук; їх матеріалів і праць про історію, географію, фольклор, етнографію, літературознавство, природознавство тощо. Друга книга передусім цінна систематизованим розкриттям того, як у Правобережній Україні зароджувалося і розвивалося історичне краєзнавство і який внесок у його становлення внесли відомі вчені, краєзнавці та діячі українського національно-культурного відродження.

В науковому доробку Лева Баженова чільне місце посідає монографія “Alma mater подільського краєзнавства (Місто Кам’янець-Подільський – центр історичної регіоналістики ХІХ – початку ХХІ століть” [21], опублікована в 2005 р. У ній вперше в Україні обґрунтовано місце та значення міста Кам’яця-Подільського як головного центру розвитку історичної науки, історичного краєзнавства та історичного краєзнавчого руху в Подільському краї впродовж ХІХ – початку ХХІ ст. та роль у цьому Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України при Кам’янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка.

У числі найбільш важливих досліджень автора останнього часу варто виділити колективну монографію “Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Хмельницька область”, до створення якої разом із групою подільських учених долучився академік Л.Баженов і котра побачила світ у 2010 р. в Київському видавництві “Знання України”. Безпосередньо учений є співавтором першого та другого розділів, де представлено загальну характеристику розвитку Хмельниччини від найдавніших часів і до сьогодення як підґрунтя формування, становлення і піднесення на сучасному етапі засад освіти, науки та культури, а також розкрито проблеми культури в умовах сучасних глобалізаційних процесів, роль бібліотек в системі освіти, становлення та етапи розвитку науки на Поділлі-Хмельниччині у ХІХ – на початку ХХІ ст. [22].

Виятково плідними для вченого виявилось останнє п’ятиріччя (2011–2015 рр.), коли з-під його пера опубліковано майже 130 наукових проєктів. Справді знаковою подією для всієї України став вихід у світ в 2014 р. у Харківському видавництві “Фоліо” потужного наукового видання “Україна Тараса Шевченка: історико-краєзнавчі нариси” в співавторстві із О.П.Рєєнтом, С.Є.Баженовою, С.Д.Гальчаком та ін. [31]. У книзі, що стала вагомим внеском краєзнавців України у відзначення 200-ліття від дня народження Великого Кобзаря, комплексно розглядається краєзнавчий аспект шевченківської теми у всеукраїнському контексті. В числі 26 нарисів про кожний регіон нарис Л.В.Баженова акцентує увагу на місця Поділля, пов’язані із життям і творчістю Тараса Шевченка, йдеться про людей, з якими він спілкувався, а також про музеї, музейні кімнати і пам’ятники великому Українцю.

В останні роки Л.Баженов опублікував свої ґрунтовні статті у різних наукових виданнях України і зарубіжжя. Їх діапазон надзвичайно багатогранний і різнобічний. Зокрема, професор опублікував статті про видатного дослідника історії Волині останньої чверті ХІХ – початку ХХ ст. М.І.Теодоровича, Я.По-

тоцького, Дмитра Севернюка, Мефодія Підкуймухи) про академіків Петра Тронька, Іона Винокура, Олексія Барановича, професорів Миколу Кравця, Анатолія Філінюка та ін. Зокрема, у збірнику "Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки" професор опублікував статті "М.І. Теодорович – видатний дослідник історії Волині останньої чверті XIX – початку XX ст. (До 155-річчя від дня народження вченого)" [19, с. 64-71], "Педагоги – головна опора краєзнавчого руху та регіональних досліджень на Поділлі-Хмельниччині (середина XIX – початок ХХІ ст.)" [15, с. 474-481], "Вчений європейського рівня (до 85-річчя академіка І.С. Винокура)" [7, с. 8-22] тощо.

Серед опублікованих у "Віснику Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки" помітно виділяються глибоким аналітичним змістом статті "Професор Микола Кравець (замість некрологу)" [18, с. 422-429], "Волинь і Старокостянтинів в житті та дослідженнях Олексія Барановича (до 120-річчя від дня народження українського історика)" [5, с. 363-368], "Професор Анатолій Філінюк – діяч краєзнавчого руху, дослідник історії Поділля-Хмельниччини" [17, с. 36-42]. Нещодавно побачили світ такі статті вченого, як: "Життя в ім'я України (До 100-річчя від дня народження академіка Петра Тимофійовича Тронька)" [9, с. 9-18], "Синьоводська битва 1362 року: дискусійні версії" [20, с. 25-31].

У збірнику "Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки" побачили світ статті "Вчений європейського рівня (до 85-річчя академіка І. С.)" [7, с. 8-22], "На службі історичної науки та краєзнавства: 20 років Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті" [13, с. 8-16], "Кам'янець-Подільський – центр дослідження подій Другої світової війни на Поділлі-Хмельниччині" [10, с. 64-69], "Краєзнавець з села Яромирка (До 100-річчя від дня народження Мефодія Підкуймухи)" [11, с. 122-125], "Вшанування Тараса Шевченка на Поділлі в середині XIX – на початку XX ст." [8, с. 102-108] та ін.

Справжньою подією НСКУ стала поява підручника "Основи краєзнавства" для студентів вищих навчальних закладів, одним із чільних авторів якого став Л.В.Баженов [28]. Прикметно, що головним завданням введення курсу краєзнавства в освіту проголошується збереження її національного характеру через виховання любові до рідного краю й відродження історичної пам'яті, а метою підручника визначено представлення краєзнавства як комплексної галузі знань про окремо взятую територію, виділення її природних особливостей та історико-культурної самобутності у загальноукраїнському контексті, а також формування в молодих людей патріотичних почуттів, поваги до історії своєї малої батьківщини, розуміння необхідності берегти її духовну спадщину. Важливим є те, що підручник включає теоретико-методологічні засади науки краєзнавство, характеристику країв України. Виокремлено природу та історію краю як предмет краєзнавчих досліджень, зазначено роль науково-освітніх,

культурних, музейних, пам'яткоохоронних і туристичних закладів у розвитку краєзнавства. Дуже корисними є додатки, які містять документи з розвитку краєзнавства, теми семінарських занять, довідково-інформаційний матеріал, словник основних краєзнавчих термінів, предметний та іменний покажчики, список ілюстрацій [30, с. 16-17].

Все життя Л.Баженова наповнене постійними стимулами, котрі спонукають кожний день тримати себе на високому рівні. Адже велика праця вимагає високої працездатності. Нею справді майстерно володіє ювіляр, наділений широким сучасним мисленням і життєвою мудрістю. З іншого боку, Лев Васильович дуже чітка й організована людина, самовіддана праця якої дарує йому внутрішню гармонію та оптимізм. В народі кажуть, що у будь-якій людині можуть розквітнути сотні неочікуваних талантів і здібностей, якщо їй створити для цього умови таможливості. Такі умови систематично створює Л.Баженов, який сам сформувався в авторитетного ученого-лідера, до якого потягнулася талановита молодь.

У науковій школі зусиллями Лева Васильовича створена креативна обстановка, що спонукає до творчої активності та самовдосконалення, до утвердження творчих особистостей. Її ключовим гаслом є вислів "Батьківщина велика без малої безлика". Сьогодні можна назвати щонайменше 13 дослідників, котрі опираються на його знання, науковий досвід, розділяють його філософські погляди, методологічні та історіографічні підходи й працюють над проблемами, об'єднаними спільною тематикою і внутрішньою мотивацією в рамках наукової школи "Історичне краєзнавство і проблеми регіональної історії Правобережної України" [27, с. 8] Олександра Вітюка, Сергія Єсюніна, Олексія Кошеля, Едуарда Зваричука, Лілію Іваневич, Бориса Кузіну, Геннадія Кучерова, Артура Михайлика, Валерія Нестеренка, Володимира Петренка, Василя Подольяна, Наталію Стрельбіцьку, Анатолія Трембіцького. Всі вони стали кандидатами історичних наук завдяки невтомній праці професора [24, с. 3, 4]. Школа, як соціальний організм, перебуває в динаміці, на підйомі, а результати її функціонування реалізуються у захистах докторських і кандидатських дисертацій, написанні й опублікуванні численних монографій, книг, статей, проведенні низки наукових форумів.

Професор Л.Баженов виступив будівничим Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України, створеного на базі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка у травні 1995 р. Його поява була не випадковою, адже на середину 1990-х рр. краєзнавчий рух в Україні вийшов на авангардні позиції національно-культурного відродження держави [15, с. 478]. Власне, Центр став науково-організаційним началом наукової школи ученого. Як керівник Л.Баженов виступив автором концепції, організаційну композицію і засадничі напрями його діяльності, основний вектор якої спрямований на пошук і всебічне вивчення історичного коріння та духовно-культурних витоків краю й зумів згуртувати навколо Центру широке коло подільських інтелектуалів – науковців, краєзнавців, освітян, у

тому числі: 7 штатних, 13 позаштатних, 24 почесних і понад 100 дійсних членів, загалом близько 150 осіб. Його фундатор налагодив тісні зв'язки зі всіма галузевими академічними установами, більшістю університетів України, ученими Канади, Польщі, Росії, США, Франції, Японії та інших країн [25, с. 140]. Завдяки зусиллям професора у 2007–2015 рр. було проведено інституційну трансформацію обласної організації Всеукраїнського краєзнавчого товариства в провідну обласну організацію Національної спілки краєзнавців України [26, с. 6]. Як її голова Л.Баженов став організатором і співорганізатором більше 25 наукових форумів різного рівня, в тому числі 13-ої та 14-ої Подільських історико-краєзнавчих конференцій.

Протягом XIX – початку XXI ст. вивченням археології, історії, етнографії, фольклору та інших народознавчих аспектів Поділля займався близько 5 тис. дослідників і краєзнавців, які вирізнялися спільністю поглядів, методів дослідження, успадкуванням основних концепцій різних поколінь їх представників і внесли вклад у формування сучасного поділлязнавства [14, с. 334]. У цьому відношенні Л.В.Баженова можна поставити в один ряд із такими славетними дослідниками історії Поділля, як: В.Антонович, Ю.Сіцінський, В.Отамановського, М.Орловського, історико-краєзнавчі студії яких живі, правдиві і переконливі, викликають жвавий інтерес колег, краєзнавців, учителів, усіх небайдужих до свого минулого.

Самою високою якістю людини є великодушність, тобто наявністю у неї великої душі, відкритої і творчої в усій повноті. У народі кажуть: яка людина – таке її життя. Якщо поставити завдання скласти словесний портрет ювіляра, то він може мати такий вигляд. Лев Васильович, як людина – вирізняється таким якостями, як висока порядність, інтелігентність, вихованість, скромність, відкритість, чесність, душевна врівноваженість, висока порядність, життєрадісність та оптимізм. Для нього характерні почуття власної гідності, міри та гумору, а також риси тонкого цінителя прекрасного. Як працівник ювіляр володіє такими рисами, як виняткова працьовитість, добросовісність, дисциплінованість, відповідальність, організованість, конструктивність, вимогливість, енергійність, наполегливість, цілеспрямованість, принциповість, ініціативність, самокритичність, подвижництво, готовність допомогти і вміння підставити своє плече й доводити справу до логічного завершення. Про нього як фахівця красномовно свідчать висока професійність, серйозність, далекоглядність, об'єктивність, аналітичний склад розуму, майстерні ораторські здібності, блискучий дар переконання і велика життєва мудрість. Він – ревний послідовник історичної правди. Як учений професор наділений широким світоглядом, справді енциклопедичними знаннями, теоретичним мисленням, активним дослідницьким інтересом, вмінням бачити проблему і вести пошук для її розв'язання, здатністю творчого пошуку, природним талантом, вмінням дивовижно плідно та фундаментально самовдосконалюватись. Як сім'янин Лев Васильович – люблячий і вірний чоловік, турботливий, терпеливий, добрий і справедливий батько, душевний і щедрий дідуся. Система координат

Лева Васильовича як громадянина об'єднує чітку україно- та націєцентричну позицію, громадянську небайдужість і демократичні переконання. Але чи не найважливіше полягає в тому, що академік Л.Баженов талановита людина, яка має щедру душу і гаряче серце. Ювіляру абсолютно не характерні егоїстичність, пихатість, гордовитість, жадібність, чванство, заздрість і самозакоханість. Тому Лев Васильович поза сумнівом заслужив, щоб його ім'я віднести до тих, кого називають високим інтелектуалом і совістю історичного факультету та університету, а також корифеєм історичного краєзнавства України.

Як відомо, без постійної праці немає великого. Невтомна, самовіддана праця на благо суспільства, народу облагороджує, підносить людину до вершин слави та визнання. І це природно, адже кожен із нас відомий передусім тим, що зробив хорошого та корисного для свого народу. За вагомий внесок у розбудову національної освіти, історичної науки та історичного краєзнавства і популяризацію минулого України Л.Баженов удостоєний почесного звання заслуженого працівника освіти України, нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України "За вагомий особистий внесок у збереження історичної пам'яті та духовності української нації, нагрудним знаком "Відмінник освіти України" і відзначений всеукраїнськими преміями імені Дмитра Яворницького та імені академіка Петра Тронька Національної спілки краєзнавців України, Хмельницькою обласною премією імені Юхима Січинського, Кам'янець-Подільською міською відзнакою "Честь і шана", нагороджений численними грамотами тощо. Сподіваємося, що до нинішнього ювілею академік буде мати ще більше визнання своїх заслуг за вивчення, збереження та передачу наступним поколінням історичних скарбів України.

Втім, найвищою нагородою за зроблене є можливість виконувати наступне. Таким правилом керується видатний український історик, невтормий подвижник історико-краєзнавчого руху на Поділлі і в Україні загалом професор Лев Баженов. Міра людини визначається не демонстрацією фізичної сили чи силою голосу, а високою духовністю, щирістю життєвих цілей і готовністю та твердим наміром виконувати заплановане, прокладати шлях до поставленої мети. Саме це стимулює та надихає авторитетного ученого на нові результати й успіхи в царині підготовки національних фахівців, дослідження, осмислення історичного феномену українства і популяризації минулого українського народу. Отож, нехай Ваше життя й далі наповнюється світлом наукової творчості та радістю нових досягнень і успіхів. Зичимо Вам, дорогий ювіляре, козацького здоров'я, добра, великого сімейного та особистого щастя, багатоліття, усіх життєвих гараздів, нових звершень і перемог! Сміливо будуйте і впевнено реалізуйте далекоглядні творчі плани з відкриття нових сторінок нашого славного минулого!

Список використаних джерел і літератури

1. Особова справа Баженов Лев Васильович // Відомчий архів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, ф. Р. 302, оп. 3, спр. 14, 76 арк.
2. Баженов Лев Васильович // Доктори наук, професори Кам'янець-Подільського

національного університету імені Івана Огієнка: довідково-бібліографічне видання / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; укл.: І. М. Конет, В. С. Прокопчук. – Кам'янець-Подільський: Абетка-Світ, 2013. – С. 79-93.

3. Баженов Лев Васильович // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 2: Б-Біо / М. Г. Железняк, М. Д. Феллер, Д. С. Макаренко та ін.; гол. ред. кол. т.: Дзюба І. М., Жуковський А. І. Романів О. М. (співгол.) та ін.; НАНУ та ін. – К.: Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. – С. 76.

4. Баженов Лев Васильович // Историки-слависты СССР: Библиографический словарь-справочник. – М.: Наука, 1971. – С. 45.

5. Баженов, Л. В. Волинь і Старокостянтинів в житті та дослідженнях Олексія Барановича (до 120-річчя від дня народження українського історика) / Л. В. Баженов, С. Е. Баженова // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І.Огієнка, 2012. – Вип. 5. – С. 363-368.

6. Баженов, Л. В. Восстание 1830–1831 годов на Правобережной Украине : автореф. дис. на соискание науч. степени к. ист. н.: спец. 07.00.02 всемирная история / Л. В. Баженов. – К., 1974. – 20 с.

7. Баженов, Л. Вчений європейського рівня (до 85-річчя академіка І. С.) / Лев Баженов // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: ТОВ “Друкарня Рута”, 2015. – Т. 25: На пошану професора І.С.Винокура. – С. 8-22.

8. Баженов, Л. В. Вшанування Тараса Шевченка на Поділлі в середині XIX – на початку XX ст. / Л. В. Баженов, С. Е. Баженова // Краєзнавець Хмельниччини: науково-краєзнавчий збірник / [гол. Л. В. Баженов]. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І.Огієнка, 2014. – Вип. 6. – С. 102-108.

9. Баженов, Л. В. Життя в ім'я України (До 100-річчя від дня народження академіка Петра Тимофійовича Тронька) / Л. В. Баженов // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. – Кам'янець-Подільський / [редкол.: А. Г. Філінюк (відп. ред.) та ін. – Кам'янець-Подільський Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І.Огієнка, 2014. – Вип. 7: На пошану академіка П.Т.Тронька (до 100-річчя від дня народження). – С. 9-18.

10. Баженов, Л. В. Кам'янець-Подільський – центр дослідження подій Другої світової війни на Поділлі-Хмельниччині / Л. В. Баженов // Воєнні аспекти історії Поділля ХХ – ХХІІІ ст.: матеріали наук.-пркт. конф., м.Кам'янець-Подільський, 29 жовтня 2014 р. / [В. А. Дубінський (голова), О. М. Завальнюк, Л. В. Баженов та ін. – Кам'янець-Подільський, 2014. – С. 64-69.

11. Баженов, Л. В. Краєзнавець з села Яромирки (до 100-річчя від дня народження Мефодія Підкуймухи) / Л. В. Баженов // Краєзнавець Хмельниччини: науково-краєзнавчий збірник / [гол. Л. В. Баженов]. – Кам'янець-Подільський: – Кам'янець-Подільський Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І.Огієнка, 2013. – Вип. 5. – С. 122-125.

12. Баженов, Л. В. Історичне краєзнавство Правобережної України XIX – на початку XX століть / Л. В. Баженов. – Хмельницький: Доля, 1995. – 256 с.

13. Баженов, Л. На службі історичної науки та краєзнавства: 20 років Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-

Подільському національному університеті / Лев Баженов // Духовні витоки Поділля: науковці в історії краю: матеріали V всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 23 квітня 2015 р.). – Хмельницький: ХГПА, 2015. – С. 8-16.

14. Баженов, Л. В. Основні наукові школи історико-краєзнавчого вивчення Поділля у XIX – XX ст. / Л. В. Баженов // Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження: наук. збірник / [під ред. Л. В. Баженов, С. С. Баженова, І. С. Винокур та ін.]. – Хмельницький: Вид-во Доля, 1995. – С. 334-339.

15. Баженов, Л. В. Педагоги – головна опора краєзнавчого руху та регіональних досліджень на Поділлі-Хмельниччині (середина XIX – початок ХХІ ст.) / Л. В. Баженов // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: ПП “Медобори-2006” 2013. – Т. 23: На пошану професора С.А.Копилова. – С. 474-481.

16. Баженов, Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX – XX ст.: Історіографія. Бібліографія. Матеріали / Л. В. Баженов. – Кам'янець-Подільський, 1993. – 480 с.

17. Баженов, Л. В. Професор Анатолій Філінюк – діяч краєзнавчого руху, дослідник історії Поділля-Хмельниччини / Л. В. Баженов // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І.Огієнка, 2013. – Вип. 6. – С. 36-42.

18. Баженов, Л. В. Професор Микола Кравець (замість некрологу) / Л. В. Баженов // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І.Огієнка, 2011. – Вип. 4. – С. 422-429.

19. Баженов, Л. В. М.І.Теодорович – видатний дослідник історії Волині останньої чверті XIX – початку ХХ ст. (До 155-річчя від дня народження вченого) / Л. В. Баженов // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. – Т. 21. – С. 64-71.

20. Баженов, Л. В. Синьоводська батва 1362 року: дискусійні версії / Л. В. Баженов // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І.Огієнка, 2015. – Вип. 8. – С. 25-31.

21. Баженов, Л. В. Alma mater подільського краєзнавства (Місто Кам'янець-Подільський – центр історичної регіоналістики XIX – початку ХХІ століть. Наукове видання / Лев Баженов. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2005. – 416 с.

22. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Хмельницька область / Ред. рада вид.: В. Г. Кремень (гол.) та ін.; редкол.: О. М. Завальнюк (гол.) та ін. – К.: Знання України, 2010. – 447 с.

23. Завальнюк, О. М. Лев Васильович Баженов / О. М. Завальнюк // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. – Т. 1. – С. 27-40.

24. Історичне краєзнавство і проблеми регіональної історії Правобережної України (наукова школа): біобібліографічний покажчик / Уклад.: І. М. Конет, Л. В. Баженов, В. С. Прокопчук, Л. А. Онуфрієва, М. С. Карпович, О. В. Шевчук. – Кам'янець-Подільський: Кам.-Поділ. нац. ун-т ім. І.Огієнка, 2011. – 204 с.

25. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка / Редкол.: Завальнюк О. М., Смолій В. А., Вишневецький І. М. та ін. – К.: Вид-во “Логос Україна”, 2008. – 199 с.

26. Комарніцький, О. Б. Кам'янець-Подільська міська організація Національної спілки краєзнавців України у 2010 – квітні 2014 рр.: основні результати діяльності / О. Б. Комарніцький. – Кам'янець-Подільський: Кам.-Поділ. нац. ун-т ім. І.Огієнка, 2014. – 82 с.

27. Лідер наукової школи (До 65-річчя від дня народження і 40-річчя науково-педагогічної праці професора Л.В.Баженова) / О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук; Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. – 180 с.

28. Основи краєзнавства: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. О. П. Реєнта. – Х., 2015. – 328 с.

29. Подвижник історичної науки // Кам'яничани – заслужені працівники України. Розповіді про кам'яничан, які працюю, трудовими досягненнями уславили місто над Смотричем, Подільський край / В. Т. Грубляк, Н. М. Мартинюк, Н. К. Підскоцька та ін. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2011. – С. 12-13.

30. Реєнт, О. П. З історії національної спілки краєзнавців України (До 90-річчя заснування) / О. П. Реєнт // Укр. іст. журн. – 2015. – № 3. – С. 4-19.

31. Україна Тараса Шевченка: історико-краєзнавчі нариси / Упоряд.: Р. В. Маньковська, В. М. Мельниченко. – Харків: Фолю, 2014. – 576 с.

32. Філінюк, А. Г. З плеяди невтомних подвижників історичної науки та історичного краєзнавства на Поділлі й в Україні / А. Г. Філінюк // Духовні витоки Поділля: науковці в історії краю. Матеріали 5-ої всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 23 квітня 2015 р.) – Хмельницький: ХГПА, 2015. – С. 370-376.

Anatoly Filinyuk

**Inexhaustible devotee of historical science and coryphaeus
of historical regional studies of Podilliya in Ukraine**

In this article was made an attempt to describe the life and polyhedral work of doctor of historical science, professor, academician of Ukrainian Academy of Historical Science, member-correspondent of International Slavic Academy of Science, constant head of Center of Investigation of Podillya of Institution of history of Ukraine of National Academy of Sciences of Ukraine at Kamyanets-Podilsky Ivan Ohienko's National University – Lev Vasylovych Bazhenov and his substantial contribution into the preparation and training of highly qualified researchers, investigation of large and regional history of Ukraine and deployment of historic study by National Union of ethnographers of Ukraine in the Khmelnytsky region.

Keywords: *Lev Bazhenov, lecturer, professor, historian-slavic, investigator, researcher-regionalist, organizer, head, devotee, coryphaeus, historical regional studies.*

А.Г.Филинчук**Неустанний подвижник исторической науки и корифей исторического краеведения на Подолье и в Украине**

В статье предпринята попытка раскрыть жизненный путь и многогранную трудовую деятельность доктора исторических наук, профессора, академика Украинской академии исторических наук, члена-корреспондента Международной славянской академии наук, неизменного руководителя Центра исследования истории Подолии Института истории Украины НАН Украины при Каменец-Подольском национальном университете имени Ивана Огиенко Льва Васильевича Баженова и его весомый личный вклад в подготовку и воспитание специалистов высшей квалификации, изучение истории Украины, а также развертывание исторического краеведения в границах Хмельницкой областной организации Национального союза краеведов Украины.

Ключевые слова: Лев Баженов, преподаватель, профессор, историк-славист, ученый, исследователь-регионалист, организатор, руководитель, подвижник, корифей, историческое краеведение.

Одержано 26 червня 2015 року